

“Compartimentering toekomst IJsselmeergebied”

Rampen of bijna-rampen gaven in het verleden telkens weer de impuls tot grote ingrijpende waterstaatkundige maatregelen. De doorbraak van de Zuiderzeedijk in 1916 was aanleiding tot de aanleg van de Afsluitdijk, de stormvloed van 1953 tot de aanleg van de Deltawerken. De grote rivierafvoeren van 1993 en 1995 maakten het mogelijk om de jarenlange discussie over de versterking van de rivierdijken af te sluiten en de dijken in korte tijd op hoogte te brengen. Tegenwoordig lijkt het anders te lopen. Hoe in te spelen op het gezamenlijk effect van zeespiegelrijzing, verandering van regenpatronen en rivierafvoeren en bodemdaling is reeds tien jaar een centrale vraag in het waterbeheer. Het 75-jarig bestaan van de Afsluitdijk, dat vorig jaar gevierd werd, is tevens aangeprepen als uitdaging om nieuw en anders te gaan denken over de toekomstige inrichting van het IJsselmeergebied. Aanleiding voor een gesprek in het Smedinghuis in Lelystad met Fred Delpeut, hoofdingenieur-directeur van de dienst die dit gebied als geheel beheert: Rijkswaterstaat IJsselmeergebied.

Wat omvat uw beheergebied?

“Misschien is het goed dat ik eerst mezelf introduceer, want ik heb niet de gebruikelijke achtergrond van een hoofdingenieur-directeur van Rijkswaterstaat. Ik ben in 1953 in Amsterdam geboren en heb ook daar gestudeerd, aan de Universiteit van Amsterdam, sociale psychologie en bestuurskunde, wat een prima combinatie is. Ik ben afgestudeerd op besluitvormingsprocessen. Pas rond mijn 40e, in 1992, ben ik bij Rijkswaterstaat in dienst gekomen. Daarvòòr heb ik onder andere onderzoek gedaan op het gebied van experimentele sociale psychologie, een totaal ander vakgebied. Mijn eerste werkterrein bij Rijkswaterstaat was het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport. Dat is het fonds waarin het geld voor de werken op het gebied van de gehele vervoersinfrastructuur, terecht komt. Ik werd toen vooral betrokken bij het probleem van de kostenbeheersing. Daartoe moet je in beeld hebben en begrijpen waar al die gelden aan besteed worden. Daarna werd ik programmadirecteur Fileplan ZSM (Zichtbaar, Slim en Meetbaar, het plan waarmee door de kabinetten Balkende I en II de fileproblematiek aangepakt werd). Zo Spoedig Mogelijk was natuurlijk ook onze opdracht. Er is een budget van 1,5 miljard euro beschikbaar en de Spoedwet Wegverbreding maakte het mogelijk om met voortvarendheid spitsstroken en dergelijke te gaan aanleggen. Vanaf eind 2005 ben ik HID IJsselmeergebied.”

Het was ongebruikelijk dat Rijkswaterstaat managers van buiten aantrok.

“Rijkswaterstaat is nu drie jaar een agentschap. Er is veel veranderd. De dienst wordt nu meer als een bedrijf geleid. Een HID is veel meer een manager dan vroeger. De verandering is groot. Vroeger deed

Rijkswaterstaat alles zelf en had alle deskundigheid in huis. Nu laat Rijkswaterstaat de uitvoering aan de markt over. Uitgangspunt is dat we het stuur zelf in handen houden, maar dat we de inbreng van de markt zo goed mogelijk benutten. Hoever je daarin kunt of moet gaan zonder te afhankelijk van die markt te worden, is op dit moment uiteraard een belangrijk discussiepunt. In grote lijn zit de beheersdeskundigheid en de kennis van het gebied bij onze dienst. De specifieke waterdeskundigheid wordt aangeleverd door de Waterdienst, waar Luitzen Bijlsma mijn collega is. Als wij grote projecten hebben, worden die gerealiseerd door de landelijke directie Grote Projecten, waarbij wijzelf dan voor de technische en administratieve ondersteuning en voor de afstemming met de omgeving zorgdragen.”

Waar houdt uw dienst zich mee bezig?

“Elke regionale directie van Rijkswaterstaat kent drie directies: wegen en verkeer, water en scheepvaart en bedrijfsvoering. ‘Wegen en verkeer’ beheert de rijkswegen, waaronder de snelwegen die door Flevoland lopen, de A6 en de A27, het deel van de A7 dat over de Afsluitdijk loopt en de oeververbindingen van die snelwegen, zoals de Hollandse Brug bij Muiderberg, die nu volop in het nieuws staat. Water en scheepvaart’ omvat het gehele gebied van het vroegere IJsselmeer, dus het klein IJsselmeer, het Markermeer, het IJmeer en de Randmeren. Daaronder vallen ook de buitendijkse gebieden die maar liefst in 150 gemeenten liggen. Wij onderhouden niet alleen met die 150 gemeenten contact, maar ook met de zes provincies waarin het IJsselmeergebied ligt en met de acht aangrenzende waterschappen. Aan bestuurlijke contacten dus geen gebrek. In de directie bedrijfsvoering tenslotte zijn onze ondersteunende diensten ondergebracht. In het kader van de

implementatie van de KRW maken wij deel uit van het stroomgebied Rijn-Midden. Een aparte situatie kennen wij bij de Houtribdijk, de dijk tussen Enkhuizen en Lelystad. De dijk is eigendom van Rijkswaterstaat, terwijl de weg die erop ligt eigendom is van de provincie Flevoland. Rijkswaterstaat is bezig met een studie naar de veiligheid van de dijk en zoekt samenwerking met de provincie die de weg wil verbreden.”

Er is veel discussie over de toekomst van het IJsselmeergebied.

“Wij ondersteunen het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat bij de ontwikkeling van en toekomstvisie voor de inrichting van het IJsselmeergebied. Daartoe hebben de betrokken ministeries Verkeer en Waterstaat, LNV en VROM een groep jonge honden aan het werk gezet die, los van de bestaande beheersverantwoordelijken, moest kijken hoe de wateropgave in de toekomst in dit gebied gerealiseerd kan worden. Daaronder verstaan we het rekening houden met drie factoren: de wijzigende afvoerpatronen van de grote rivieren en de intensievere regenval, het spuien op de Waddenzee bij een verdere stijging van de zeespiegel en de functie van het IJsselmeergebied als zoetwaterreservoir.”

“Daar komt bij dat bij Rijkswaterstaat een belangrijke beleidsomslag plaatsvindt. Als een gemeente bijvoorbeeld wil bouwen in het buitendijks gebied, is tot dusverre onze reactie als beheerder dat dat niet kan tenzij men wellicht bereid is om aan een groot aantal voorwaarden te voldoen. Waar we naar toe willen, is dat Rijkswaterstaat het kader gaat aangeven waarbinnen dat zou kunnen. Dus een omslag van ‘nee, tenzij’ naar ‘ja, mits’. Dit is geen woordenspel; dit vraagt een totaal andere opstelling van onze mensen, waar we hard mee bezig zijn en die je niet van de ene op de andere dag bereikt en waarbij je uiteraard je eigen verantwoordelijkheden niet moet vergeten. Die omslag speelt op het ogenblik in de discussie rond de verdere ontwikkeling van woningbouw in IJburg en Almere.”

Zijn er al concrete beelden van de toekomstige inrichting van het IJsselmeergebied?

“Een eerste uitkomst is een mogelijke compartimentering van het IJsselmeer. Het huidige IJsselmeer wordt bestemd voor het opvangen, het vasthouden en het afvoeren van water. Daar moet het peil dus kunnen variëren. Het Markermeer wordt bestemd voor ecologie, natuurontwikkeling en recreatie, met weinig peilvariatie, wellicht zelfs een vast peil. Derde punt is de rol van de randmeren voor de waterhuishouding.” “Volgende vraag is wat wij met de dijken gaan doen. De Afsluitdijk voldoet niet aan de veiligheidsnormen op termijn. Hij moet dus versterkt worden, maar de vraag is: hoe? Traditioneel zouden wij zeggen: verhogen. De staatssecretaris heeft het 75-jarig bestaan aangeprepen om alle ideeën die er leven bij burgers, bij bedrijven en bij maatschappelijke organisaties over vernieuwingsmogelijkheden van deze dijk te inventariseren.

CV

1953	geboren in Amsterdam
1971-1978	studie sociale psychologie en bestuurskunde aan de Universiteit van Amsterdam
1978-1992	onder andere wetenschappelijk medewerker Experimentele Sociale Psychologie Universiteit van Amsterdam
1992-2005	onder andere programmadi-recteur Fileplan ZSM Rijkswaterstaat
2005-heden	hoofdingenieur-directeur Rijkswaterstaat IJsselmeergebied

En ideeën zijn er gekomen (zie pagina 10 en de vorige uitgave van H₂O, red.). Zoals de aanleg van een spoorbaan over de dijk, om het noorden en de Randstad een snelle treinverbinding te geven. Rijksbouwmeester Crouwel heeft voorgesteld om woningen op de dijk te bouwen. Deze zouden de afstand tussen Holland en Friesland in de beleving van de mensen moeten verkleinen. De dijk kan een rol gaan spelen bij onze nationale ambitie om in 2030 de helft van de energiebehoefte te halen uit duurzame bronnen als zon, wind en biomassa. Er wordt een proefcentrale ontwikkeld om elektriciteit te halen uit een membraaninstallatie die gevoed wordt met een combinatie van zoet en zout water. Er komt een kleine testinstal-

Fred Delpout.

latie van tien tot 50 kilowatt. Als deze proef slaagt, wordt de proefinstallatie opgeschaald tot 1.000 kW. Uiteindelijk wordt gedacht aan een centrale van 200 mW. Er ligt een idee voor een getijdencentrale in combinatie met een binnenring in het IJsselmeer waarin het oude brakke milieu van de Zuiderzee deels terug zou kunnen keren. Die getijdencentrale zou een piekvermogen van 60 mW kunnen krijgen. Het zuidelijk talud van de dijk kan vol gezet worden met zonnepanelen. Er liggen ook ideeën om de hele dijk op te heffen. Belangrijk voor het beleid is of de ideeën uitvoerbaar en betaalbaar zijn."

Wat bedoelt u?

"Er is een duidelijke scheidslijn gekomen in verantwoordelijkheden. Rijkswaterstaat als agentschap adviseert aan het ministerie. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat stelt het beleid vast of bereidt de besluitvorming door de Kamer voor. Wat ik nu bedoel, is dat het wel onze verantwoordelijkheid gebleven is om er voor te zorgen dat onuitvoerbare ideeën niet als een keuzemogelijkheid aan het beleid worden voorgelegd. Opheffen van de Afsluitdijk bijvoorbeeld vind ik persoonlijk geen haalbaar idee. Ik vind ook dat water veel hoger op de politieke agenda thuis hoort. Het laatste echte grote politieke debat over water vond plaats na de extreem hoge water-

standen in de grote rivieren in 1995. De Deltawet grote rivieren en de PKB Ruimte voor de Rivier zijn daarvan het gevolg. Daarmee zijn grote investeringen gemoeid. Nu zijn er ten aanzien van de Afsluitdijk in principe drie mogelijkheden: de dijk zelf versterken, de dijk laten zoals hij is en alleen de Houtribdijk versterken of de dijk laten zoals hij is en alle dijken langs het vroegere IJsselmeer versterken. Naast de kustverdediging zal deze keuze in de komende jaren een belangrijke rol spelen in het politieke debat."

Er was ook nog de vergroting van de spuicapaciteit.

"De discussie daarover is inmiddels een gepasseerd station. Begin 2007 is het principebesluit genomen over de locatie. Gekozen is voor één nieuw spuisluizencomplex met vispassage in de knik van de Afsluitdijk, westelijk van Kornwerderzand. Er wordt nu gewerkt aan het definitief ontwerp, de MER en het benodigde dijkversterkingplan."

Wat is uw grootste uitdaging?

"Voor de toekomst is dat de wateropgave. Qua inhoud, maar ook omdat wij op twee punten in de overgang tussen twee

"Water te weinig op de politieke agenda"

werelden zitten: intern de overgang tussen de oude en de nieuwe organisatie, extern de noodzaak om deze wateropgave te combineren met de Kaderrichtlijn Water, Natura 2000 en de Vogel- en Habitatrichtlijn." "De herinrichting van het IJsselmeergebied is primair een ruimtelijke ordeningsvraagstuk. Wat is bijvoorbeeld de invloed van peilfluctuatie of van een vast peil op allerlei organismen, vogels, schelpdieren en waterplanten? Kunnen wij leefklimaten in stand houden?"

"Het Markermeer is nu erg troebel. Dat zou helder moeten worden gezien de bestemming voor natuurontwikkeling en recreatie. Hoe kun je dat voor elkaar krijgen? Moet je diepe putten graven om het slib in te deponeren? Moet je wetlands aanleggen? Moet je actief visbeheer voeren? Moet je dat soort maatregelen combineren? Vroeger had Rijkswaterstaat alle deskundigheid in huis. Anno 2008 wordt samengewerkt met andere kennisinstellingen in Deltares. De nieuwe Waterdienst van Rijkswaterstaat is een essentiële schakel tussen de kennisinstellingen en de uitvoering. Daar concentreert zich de kennis om alle inzichten en adviezen van deskundigen te vertalen naar de uitvoering."

"Mijn grootste uitdaging is dat in al deze ontwikkelingen 'droge voeten' nu en in de toekomst niet als een te grote vanzelfsprekendheid wordt ervaren. Want dat is het niet. Het vereist voortdurende aandacht."

Maarten Gast